

Tilannetietoisuutta yli rajojen

Veli-Jukka Pennala

Euroopan unionin Itämeri-strategia käsittää 15 prioriteettialaa. Näistä kolme on otsikoitu haastavasti yläotsikon ”Itämerestä turvallinen alue” alle. Strategian painopiste on ympäristö- ja taloudellisen yhteistyön kysymyksissä, mutta turvallisuuskulma on hyvin esillä. Strategiassa on todettu, että ”muu kehitys jää vaillinaiseksi tai puuttumaan kokonaan ilman turvallisuuden tunnetta ja luottamusta yleiseen järjestykseen”. Turvallisen olon yksi lähtökohta on tilannetietoisuus. Merivalvonta on merellisen tilannetietoisuuden kulmakivi. Näin on myös todettu EU:n yhdennetyssä meripolitiikassa, jonka yhtenä tavoitteena on eurooppalainen merivalvontaverkosto, joka varmistaa merten turvallisen käytön ja Euroopan merirajojen turvaamisen. Käytännön ratkaisuina on teknisten järjestelyjen ohella, sotilas-siviiliyhteistyön tehostamisen sekä tiedonvaihtoa rajoittavien juridisten esteiden poistaminen.

Merellinen turvallisuuskäsite voidaan jaotella merenkulun turvallisuuteen (safety) ja muuhun turvallisuuteen (security). Security-käsitteen alle kuuluvat niin rajat ylittävän rikollisuuden torjunta kuin merirosvouskin. Puolustusulottuvuus on turvallisuuden ääripää alueloukkausten estämisestä päätyen merellisten hyökkäysten torjuntaan. Luokittelu onnistuu hyvin paperilla. Tapahtumien dynamiikka sen sijaan ei välttämättä tunne turvallisuuskäsitteen rajoja eikä eri viranomaisten vastuualoja. Siksi tarvitaan hyvät pelisäännöt niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Kotimainen merellinen viranomaisyhteistyö tunnetaan nimellä METO-yhteistyö (merelliset toimijat). Tähän jo vuonna 1994 aloitettuun tiiviiseen yhteistyöryhmään kuuluvat nykyisellään Liikenteen turvallisuusvirasto, Liikennevirasto, Rajavartiolaitos ja Merivoimat. Nämä ”pääsuorittajat”, ovat vastaavasti tahoillaan yhteydessä muihin merellisiin toimijoihin. Yhteistyön mallina käytettiin Sisäministeriön PTR (Poliisi, Tulli, Raja) yhteistyötä. Alkuperäisestä ehdotuksesta poiketen ympäristövahinkojen torjuntavastuu jäi ympäristöministeriölle ja siten varsinaisen METO yhteistyön ulkopuolelle. Nykyisellään se on kuitenkin hyvin löytänyt paikkansa moniviranomaisyhteistyössä. Rutinoitu METO-yhteistyö antaa Suomelle hyvän kansallisen valmiuden toteuttaa EU:n yhdennettyä meripolitiikkaa.

Työ on ollut menestyksekkästä. Pelkästään suoranaisia rahallisia säästöjä oli saavutettu vuoteen 2007 mennessä noin 50 milj. euroa. Keskeisin METO tuote, lippulaiva, on valtakunnallinen meritilannekuva, jonka ylläpidosta vastaa Merivoimat. Tähän on yhdistetty kaikkien kolmen viranomaisen sensoreiden (AIS, tutka, kamera, aisti) tuottama data. Toteutus käsittää satoja toimipisteiden ja sensorien välisiä loogisia yhteyksiä.

METO -yhteistyön hienous on kokonaisuus. Se ei ole pelkästään teknisiä ratkaisuja, vaan tapa tehdä työtä yhdessä. Tämä on havaittu niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. METO yhteistyölle myönnettiin arvostettu merenkulun turvallisuuspalkinto ”Sea Sunday” vuonna 2007. Kansainvälisesti METO-yhteistyö on eräänlainen malliesimerkki maailmalla, miten kolmeen eri ministeriöön kuuluvat hallinnonalat (”cross sector”) on saatu resurssikilpailun sijasta puhaltamaan yhteen hiileen. Toki Suomen pienuuden ja vähäisten resurssien takia täällä on aina ollut pyrkimys merellisten toimijoiden väliseen yhteistyöhön, mutta METO yhteistyön myötä se on saanut formaalin rakenteen ja aseman organisaatioissa.

Looginen jatkumo kansalliselle yhteistyölle oli katsella rajojemme yli (”cross boarder”)aluksi Itämeren piiriin. Ruotsin Merivoimien kanssa käynnistimme SUCFIS nimellä (SURveillance Cooperation Finland Sweden) kulkevan yhteistyön vuonna 2001. Siitä saatujen hyvien kokemusten myötä uskalsimme ottaa yhdessä Ruotsin Merivoimien kanssa

seuraavan askeleen ja kutsua kaikki Itämeren maat, keskeiset merelliset viranomaiset sekä järjestöt seminaariin syyskuussa 2008, jossa lanseerattiin SUCBAS-aloite (SURveillance Cooperation Baltic Sea) eli koko Itämeren kattava merivalvontayhteistyö. Nykyisellään SUCBAS on kahdeksan valtion merivoimien välinen tiivis yhteistyöryhmä, joka on ollut operatiivinen vuodesta 2009 alkaen. Suomen aloitteesta SUCBAS mallia vietiin jälleen eteenpäin pohjaksi Euroopan puolustusviraston (EDA) MARSUR-projektiin (MARitime SURveillance), jonka tavoitteena on mahdollistaa tietojen vaihto eurooppalaisten merivoimien välillä. Hienosti toimiva tekninen ratkaisu esiteltiin Brysselissä 30.6.2011.

Kansainvälisessä yhteistyössä olemme havainneet, että teknisen ratkaisun aikaansaanti on yksinkertaisempaa kuin muu sopiminen. Tahtotilan lisäksi tarvitaan kansalliset poliittiset prosessit sopimusvalmisteluineen. Tavoitteena myös kansainvälisesti on moniviranomaisyhteistyö. Tällä hetkellä EU-tasolla ”cross sector” ajattelu on vaikeampaa kuin ”cross boarder”. Keskeisillä merellisillä virastoilla (EDA, FRONTEX ja EMSA) on kullakin omat merelliset valvontajärjestelmähankkeensa lähtien luonnollisesti kunkin viraston omista tarpeista. DG MARE-johtoisen EU:n yhdenmetyt meripolitiikan yhtenä tavoitteena (strateginen väline) on yhdistää eri virastojen tuottama tieto ”eurooppalaiseksi tilannekuvaksi”. Tällä on onnistumisen edellytyksiä varsinkin kun Lissabonin sopimuksen myötä EU:n siviili- ja sotilasarakenteita erottavista pilareista päästiin ainakin sopimustekstissä eroon. Suomessa tämä on jo kansallisella tasolla ratkaistu, mikä ei ole tilanne edes kaikkien Itämeren maiden osalta.

”Need to know, need to share” on SUCBAS yhteistyön slogan. Tämän olemme tiedostaneet kansallisesti jo pitkään. Ydinsana tässä kaikessa on ”luottamus”. Luottamus varsinkaan kansainvälisessä toiminnassa ei synny heti vaan se syntyy tekojen ja toimien seurauksena. Globaali aikakausi on ikävä kyllä vaikeammin ennustettava, kaoottisempi ja uusia, erilaisia uhkia mukanaan tuova. Hyvä tilannetietoisuus on yhä tärkeämpää ja yksin se ei enää onnistu. Merivoimina olemme Euroopan eturintamassa kehittämässä rajojen yli ulottuvaa merellistä tilannetietoisuutta.

*Veli-Jukka Pennala
Lippueamiraali
Merivoimien Esikuntapäällikkö*

Haluatko PULLOPOSTIN sähköpostiisi?

Liity postituslistallemme:

www.centrumbalticum.org/kolumni

Centrum Balticum

Vanha Suurtori 7

20500 Turku

puh. 020 775 1341

www.centrumbalticum.org

centrumbalticum@centrumbalticum.org